

VII.

ŽENIDBA I OBITELJ U KANONSKOM I PARTIKULARNOM PRAVU

74. Brak i obitelj imaju svoju crkvenu i društvenu dimenziju te svoj institucionalni ustroj. Taj institucionalni ustroj kršćanske ženidbe određen je Zakonikom kanonskoga prava. Društvena dimenzija braka i obitelji uređena je građanskim zakonodavstvom Republike Hrvatske, posebno Obiteljskim zakonom.²⁶² Osim toga, između Svete Stolice i Republike Hrvatske potpisana su tri ugovora od kojih je jedan Ugovor o pravnim pitanjima²⁶³, koji uređuje mogućnost i uvjete pod kojima kanonski sklopljena ženidba ima i građanske učinke.

Konstitutivni element kanonski valjane ženidbe jest privola stranaka zakonito očitovana između pravno sposobnih osoba koju ne može nadomjestiti nikakva ljudska vlast (usp. kan. 1057, § 1)²⁶⁴. Ženidbena privola čin je volje kojim muška i ženska osoba neopozivim savezom sebe uzajamno predaju i primaju da uspostave ženidbu (usp. kan. 1057, § 2).

Ženidbu mogu sklopiti svi kojima se pravom to ne zabranjuje (usp. kan. 1058). Među krštenima ne može biti valjanoga ženidbenog ugovora koji samim tim ne bi bio sakrament (usp. kan. 1055, § 2).

Za katolike u Hrvatskoj opća je kanonska stega upotpunjena odredbama Ugovora o pravnim pitanjima sklopljenog između Svete Stolice i Republike Hrvatske (usp. kan. 3). Taj ugovor u čl. 13., stavak 1., izričito određuje: »Kanonska ženidba od trenutka sklapanja ima građanske učinke prema odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske ako ugovorne stranke nemaju civilne zapreke i ako su ispunjeni propisi predviđeni odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske.«

Sklapanje kanonske ženidbe s građanskim učincima

75. Katolici koji kane sklopiti ženidbu u Republici Hrvatskoj sklapaju je u kanonskom obliku (usp. kan. 1108), a ta ženidba prema Obiteljskom zakonu (članak 23) ima sve građanske učinke od trenutka njezina sklapanja.

²⁶² Usp. *Obiteljski zakon*, u: »Narodne novine«, br. 162/1998., str. 3915-3942. Prihvatio ga je Hrvatski državni sabor 11. prosinca 1998., stupio je na snagu 30. prosinca 1998., a primjenjuje se od 1. srpnja 1999. (čl. 372.). S obzirom na kanonsku ženidbu s građanskim učincima, najvažniji su članci toga Zakona: 6., 8., 20.-23. Odredbe priznaju mjerodavnost Crkve što se tiče ženidbe katolika i jamče »obveze bračnih drugova koje proizlaze iz propisa vjerske zajednice pred kojom je brak sklopljen« (*Obiteljski zakon*, čl. 35., stavak 4.), kao i mjerodavnost građanske vlasti što se tiče građanskih učinaka iste ženidbe (usp. *Obiteljski zakon*, čl. 35., stavak 1.: »Bez obzira na oblik u kojem je sklopljen brak prestaje: smrću bračnog druga, proglašenjem nestalog bračnog druga umrlim, poništajem ili rastavom.«).

²⁶³ *Ugovor o pravnim pitanjima*, sklopljen između Svete Stolice i Republike Hrvatske, potpisan je u Zagrebu 19. prosinca 1996., ratifikacijski instrumenti razmijenjeni su u Vatikanu 9. travnja 1997., a objavljen je u: »Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije«, br. 2/1996. (5); »Narodne novine«, br. 23/1997. Međunarodni ugovori br. 3.

²⁶⁴ Kanoni koje navodimo odnose se na ZKP.

Mjesni ordinarij može dopustiti sklapanje samo kanonske ženidbe. U tom slučaju građanski čin sklapanja braka, koji za katolike nema konstitutivnu vrijednost ženidbene veze, može prethoditi ili slijediti sklapanje kanonske ženidbe.²⁶⁵

Priprava za kanonsku ženidbu s građanskim učincima i čini koji prethode njezinu slavljenju

Priprava

76. Dijecezanski su biskupi dužni, prema odredbi kan. 1064 Zakonika kanonskoga prava, izraditi program pastoralne pomoći za obitelj i izdati smjernice za pripravu na ženidbu, što se želi postići izdavanjem ovog Direktorija.

Dalja, bliža i neposredna priprava na ženidbu uređena je, u okviru općega prava, dopunskim odredbama koje je dala Hrvatska biskupska konferencija²⁶⁶ i vlastitim odredbama partikularne Crkve u materiji predženidbenog pastoral.

U svrhu unaprjeđenja zajedničke prakse za bližu i neposrednu pripravu na ženidbu u svakom biskupijskom programu trebaju se prihvatiti ove upute:

1. uključivanje zajednice i, napose, obiteljskih pastoralnih djelatnika u inicijative koje zaručnike pripravljaaju na svetost i dužnosti svojega novog staleža (usp. kan. 1063, br. 2);
2. razgovori sa župnikom ili sa zaduženim svećenikom, tečajevi za ženidbu i druge skupne inicijative za put vjere zaručnika, preko produbljenja ne samo ljudskih vrednota bračnog i obiteljskog života nego i vlastitih vrijednosti sakramenta i kršćanske obitelji, s obvezama koje iz toga proizlaze. Preporučuje se stoga da bliža priprava na ženidbu traje oko godinu dana;
3. vrijeme neposredne priprave na ženidbu je važno i zbog toga se zaručnici redovito trebaju javiti za vjenčanje vlastitom župniku barem mjesec dana prije vjenčanja.²⁶⁷ Preporučuje se ipak da neposredna priprava ne bude kraća od tri mjeseca;
4. osobni susreti zaručnika sa župnikom radi obavljanja predženidbenih izvida i radi priprave na svjesno i plodonosno slavljenje ženidbenog bogoslužja.

Prethodni čini

77 Predženidbeni izvidi podrazumijevaju propisane čine koji trebaju prethoditi slavljenju ženidbe, a svrha im je učvrstiti, produbiti, a često i oživiti iskustvo vjere te utvrditi da ništa ne priječi valjano, dopušteno i plodonosno vjenčanje, provjerivši kod zaručnika slobodno stanje, odsutnost zapreka i cjelovitost privole (usp. kan. 1066).

Ti su čini, u pravilu, povjereni župniku župe u kojoj zaručnik ili zaručnica imaju kanonsko prebivalište ili boravište ili jednomjesečni boravak, prema njihovu izboru.

²⁶⁵ Ustavni sud Republike Hrvatske odlukom U-I-231/1990., od 16. veljače 1994., ukinuo je odredbu članka 27. Zakona o braku i porodičnim odnosima, koji je predviđao da: »Vjenčanje po vjerskom obredu nije dopušteno prije nego što brak bude zaključen po odredbama ovoga Zakona«, o čemu usp. »Narodne novine«, 25/1994.

²⁶⁶ Usp. SVHBK, br. 1/1994. (2), str. 9. Broj u zagradaama označuje ukupan broj, prema numeraciji samih SVHBK.

²⁶⁷ Ondje.

Kanonski propisi koji se odnose na izvode obuhvaćaju: provjeru dokumenata; zaručnički ispit o slobodi privole i o slobodnom prihvaćanju ženidbe s obzirom na njezinu narav, svrhe i bitna svojstva; skrb o navješćaju ili navješćajima; molbu mjesnom ordinariju za oprost od eventualnih zapreka ili za dopuštenje slavljenja ženidbe u slučajevima koje predviđa Zakonik kanonskoga prava ili krajevno pravo.

Dokumenti koje treba prikupiti i provjeriti jesu: krsni list, potvrda o krizmi, potvrda o slobodnom stanju (kada se ona traži), potvrda o smrti supruga za osobe koje su udovci ili udovice i druge potvrde prema pojedinim slučajevima.

Krsni list ne smije biti stariji od šest mjeseci.

Zabilježbe koje se odnose na valjanost ili dopuštenost slavljenja ženidbe i one koje se odnose na posvojenje (možda sadržane u matici krštenih) moraju se službeno i u zatvorenoj omotnici poslati župniku koji vodi izvode.

Župnik župe krštenja i župnik koji vodi izvode vezani su službenom tajnom što se tiče podataka ili zabilješki koje se odnose na naravne roditelje posvojenih osoba (usp. kan. 877, § 3).

Pastoralni radnici trebaju poticati zaručnike koji još nisu primili sakrament potvrde da ga prime prije sklapanja ženidbe, ako je to moguće bez velike teškoće (usp. kan. 1065, § 1). Posebnu pozornost posvetit će onima koji, nakon krštenja, nisu primili druge sakramente niti ikakvu kršćansku formaciju. Posebnu pastoralnu razboritost iskazat će u skrbi za pripremu nekrizmanih zaručnika koji već žive u izvanbračnoj zajednici ili su sklopili samo građansku ženidbu. Župnik će u neposrednu pripremu za ženidbu pokušati uklopiti i slavljenje sakramenta potvrde, vodeći računa o ovlastima koje ima dijecezanski biskup s obzirom na podjeljivanje sakramenta potvrde (usp. kan. 884, § 1).

Kada su zaručnici, nakon što su navršili šesnaest godina života, boravili više od jedne godine u biskupiji različitoj od one u kojoj imaju prebivalište ili boravište ili jednomjesečni boravak, župnik koji pristupa izvidima treba utvrditi njihovo slobodno stanje i posebnom potvrdom, koja proizlazi iz svjedočenja dvojice prikladnih svjedoka ili, u pomanjkanju svjedoka, iz dopunske prisege dane za one kojih se to tiče. U tom se slučaju dopunska prisega uključuje u zaručnički ispit.

Svrha je zaručničkog ispita, koji se obavlja prema obrascu »Postupak za ženidbu«²⁶⁸, provjeriti slobodu i cjelovitost njihove privole, njihovu volju da se vjenčaju prema naravi, svrhama i bitnim svojstvima kršćanske ženidbe, odsutnost zapreka i uvjeta. Važnost i ozbiljnost tog čina zahtijevaju da ga župnik brižljivo izvrši, ispitujući zaručnike odvojeno. Odgovori se daju pod obvezom prisege, bilježe se u zapisnik i potpisuju, a zaštićeni su službenom tajnom. »Ordinarij može odrediti da spise prije vjenčanja pregleda on ili od njega ovlaštena osoba.«²⁶⁹

²⁶⁸ »Postupak za ženidbu« odredila je Hrvatska biskupska konferencija na XX. plenarnom zasjedanju, 4.-6. travnja 2000. u smislu kan. 1067, o čemu usp. obrazac s oznakom: HBK-Ž/1, u: SVHBK, br. 2/2000. (13), str. 40.

²⁶⁹ Dopunska odredba HBK uz kan. 1067., u: SVHBK, 1/1994. (2), str. 9. Dobro je da se ujednači praksa i u svim našim biskupijama uvede obveza pregleda ženidbenih spisa.

Zaručničkim ispitom u pravilu završava neposredna priprava na ženidbu; pretpostavlja da su zaručnici završili predženidbeni tečaj²⁷⁰ i da je izvršena provjera dokumenata.

Kada mjerodavni župnik ne može obaviti ili kada naiđe na teškoće pri ispitivanju obaju zaručnika, predaje drugom župniku zadaću ispitivanja jednoga od zaručnika, tražeći da mu se pošalje zatvorena omotnica zapisnika, ovjerenog od biskupijske kurije, ako taj župnik pripada nekoj drugoj biskupiji (usp. kan. 1070).

Ako je potrebno, župniku je dopušteno poslužiti se tumačem u čiju je pouzdanost siguran, a koji ne može biti druga stranka koja sklapa ženidbu.

Zapisnik zaručничkog ispita vrijedi šest mjeseci.

78. Osobni susreti župnika sa zaručnicima nisu ograničeni samo na susrete potrebne za izvide. Da ti susreti, u skladu sa svojom pravnom važnošću, postignu i puno pastoralno značenje, potrebno je da ih prate i drugi razgovori, osobito kada je riječ o zaručnicima koji još pokazuju nedovoljno poznavanje vjere, kao i teškoće u kršćanskoj praksi.²⁷¹

Župnik neće propustiti upozoriti zaručnike na zadaće i vrijednosti kršćanske ženidbe, potaknuti ih da pristupe sakramentima pokore i euharistije (usp. kan. 1065, § 2) i pripremiti ih »da mogu svjesno i djelatno sudjelovati u obredima liturgijskog vjenčanja«.²⁷²

Slavljenju ženidbe prethode kanonski navještaji, koji se uvijek traže jer odgovaraju zahtjevu općeg dobra. Ženidbeni navještaj može biti na usmeni ili pisani način. Usmeno se oglašava nedjeljom ili blagdanom na misi ili kod drugoga bogoštovnog čina na kojem se okuplja župna zajednica. Pisani oglas treba izvjesiti na prikladnom mjestu uoči nedjelje ili blagdana i ostaviti ga izvješanim barem tri dana.²⁷³ Drugi oblici navještaja, koji se izvode prema običajima ili koji su uvedeni zbog pastoralnih ciljeva, kao npr. predstavljanje zaručnika zajednici, ne mogu zamijeniti prije spomenute načine. Svi su vjernici obvezni prije slavljenja ženidbe prijaviti župniku ili mjesnom ordinariju njima poznate smetnje (usp. kan. 1069). Odgovornost za navještaje povjerena je župniku koji vodi ženidbene izvide i koji će se stoga pobrinuti da se navještaji obave u župi prebivališta ili boravišta ili jednomjesečnog boravka obaju zaručnika²⁷⁴. Oprost od ženidbenih navještaja može dati mjesni ordinarij zbog opravdanog razloga. Ako se ženidba ne sklopi u roku od šest mjeseci nakon obavljenih ženidbenih navještaja, ovi se moraju ponoviti, poštujući drukčije mišljenje mjesnog ordinarija.

Zaručnici su dužni pribaviti od mjerodavnog matičara »Potvrdu o ispunjavanju pretpostavki za sklapanje braka u vjerskom obliku« (u daljnjem tekstu: Potvrda).²⁷⁵ Potvrda se izdaje u dva izvorna primjerka. Može se dogoditi da su različiti matičari mjerodavni za područje jedne te iste župe ako se ona prostire na području dviju ili više općina.²⁷⁶ Zaručnike

²⁷⁰ U *Pismu biskupa Hrvatske o obliku sklapanja ženidbe* o tome se kaže: »Zato Crkva ne prestaje isticati potrebu dalje i bliže ozbiljne priprave na ženidbu. U tom smislu u našim se biskupijama organiziraju posebni predbračni tečajevi i svi oni koji se spremaju na ženidbu dužni su na njima sudjelovati. Ne bi se smjeli pripustiti crkvenoj ženidbi oni koji bez velikog razloga zanemaruju te tečajeve«: SVHBK, br. 1/1999. (11), str. 10.

²⁷¹ Usp. FC, br. 66, 7.

²⁷² Usp. FC, br. 66, 8.

²⁷³ SVHBK, br. 1/1994. (2), str. 9.

²⁷⁴ Usp. *Ženidbeni navještaj u župi prebivališta*, obrazac s oznakom HBK-Ž/9, u: SVHBK, br. 2/2000. (13), str. 48.

²⁷⁵ Usp. *Obiteljski zakon od 16. prosinca 1998.* (= <http://www.nn.hr/clanci/sluzbeno/1998/1993.htm>), čl. 20., stavak 1. Tu se zaručnica naziva »nevjestom«, a zaručnik »ženikom«.

²⁷⁶ Usp. *Uredba o područjima matičnih ureda*, u: »Narodne novine«, br. 2/1998., čl. 18.

treba upozoriti da zatraže Potvrdu od mjerodavnog (mjesnog) matičara uz napomenu da bez te Potvrde njihovo sklapanje ženidbe ne može imati građanske učinke.

Ako je župnik odsutan ili spriječen, Potvrdu koju izdaje matičar treba od zaručnika zatražiti vjerski službenik koji ga zamjenjuje prema pravnoj odredbi.

Ako matičar priopći strankama i župniku obrazloženo odbijanje izdavanja Potvrde i građanska sudska vlast izjavi neprihvatljivost protivljenja odbijanju, župnik će prije pristupanja slavljenju ženidbe podnijeti slučaj mjesnom ordinariju i postupiti prema njegovoj odredbi.

Sa župnikom su u ovoj materiji izjednačeni župni upravitelji i vojni kapelani.

U pojedinačnim slučajevima i kad god je potrebno mjesni ordinarij može župnikove ovlasti s obzirom na pripravu i sklapanje ženidbe preuzeti na sebe.

Građanski učinci kanonske ženidbe

79. Ženidba slavljena prema odredbama kanonskoga prava pred mjesnim ordinarijem, župnikom ili ovlaštenim vjerskim službenikom ima građanske učinke, uz uvjet da čin sklapanja ženidbe bude upisan u državnu matičnu knjigu vjenčanih.

Dobro je da župnik ima u vidu kako kanonska ženidba ne može postići građanske učinke ako pri slavljenju ženidbe postoji jedna od ovih okolnosti:

1. ako ženik ili nevjesta nisu navršili osamnaest godina života ili jedno od njih nije pripušteno ženidbi prema odredbi građanskoga zakona;²⁷⁷
2. ako su ženik ili nevjesta lišeni poslovne sposobnosti ili nesposobni za rasuđivanje;²⁷⁸
3. ako između ženika i nevjeste postoji koja od zapreka predviđenih građanskim zakonom i ako nije moguće dobiti dopuštenje za sklapanje ženidbe;²⁷⁹
4. ako su ženik ili nevjesta, oboje ili samo jedno od njih, već vezani valjanom ženidbom.²⁸⁰

Ako se kanonska ženidba ne može izravno upisati u državnu matičnu knjigu vjenčanih, odnosno kad se ženidba ne može priznati ili sklopiti prema odredbi građanskog zakona, župnik ni bilo tko drugi - prema odredbi kan. 1071, § 1, br. 2 - ne može prisustvovati takvoj ženidbi bez dopuštenja mjesnog ordinarija.

Slavljenje kanonske ženidbe i upis u građansku maticu vjenčanih

80. S obzirom na mjesto, kanonski oblik i bogoslužne čine slavljenja kršćanske ženidbe, obdržavaju se propisi Zakonika kanonskoga prava, bogoslužnih knjiga i krajevno prava.

Župa slavljenja ženidbe u pravilu je župa kojoj zaručnici pripadaju prema odredbi kan. 1115: župa u kojoj jedna od stranaka koje sklapaju ženidbu ima prebivalište, boravište ili jednomjesečni boravak ili, ako je riječ o lualicama, župa u kojoj stvarno borave.

²⁷⁷ Usp. *Obiteljski zakon*, čl. 26., stavak 1. i 2.

²⁷⁸ Usp. *Obiteljski zakon*, čl. 27., stavak 1.

²⁷⁹ Riječ je o krvnom i zakonskom srodstvu, o čemu usp. *Obiteljski zakon*, čl. 28. i 29.

²⁸⁰ Usp. *Obiteljski zakon*, čl. 30.: »Brak ne može sklopiti osoba koja je već u braku«.

Zbog opravdanog razloga ženidba se može slaviti i u drugim župama. U tom slučaju vlastiti župnik, koji je zaručnike pripremio na vjenčanje i izvršio ženidbene izvide, izdaje otpusnicu²⁸¹. Bez otpusnice zaručnici se mogu vjenčati izvan svoje župe samo ako je vlastiti župnik, uz prethodni dogovor, izdao dopuštenje²⁸² drugom župniku koji će tada izvršiti potrebnu pripravu, ženidbene izvide i sve što je potrebno za plodonosno, valjano i dopušteno sklapanje ženidbe.

Župnik u čijoj se župi ženidba slavi dostavlja što prije obavijest o sklopljenoj ženidbi²⁸³ župniku župe krštenja zaručnika i vlastitom župniku koji je izdao otpusnicu za vjenčanje.

Sklapanje ženidbe redovito se slavi u župnoj crkvi. Uz dopuštenje mjesnog ordinarija ili župnika vjenčanje se može slaviti i u drugoj crkvi ili kapeli (usp. kan. 1118, § 1). Mjesni ordinarij može dopustiti da se ženidba slavi u nekoj privatnoj kapelici ili na drugom prikladnom mjestu (usp. kann. 1118, § 2; 1228).

Sadržaj i oblik Potvrde propisao je ministar ovlašten za poslove opće uprave.²⁸⁴ Spomenutom se potvrdom utvrđuje ispunjenje pretpostavki za sklapanje braka koji u vjerskom obliku kane sklopiti ženik i nevjesta (zaručnici). Potvrda se sastoji od jednog arka, čiju prvu stranu ispunjava matičar, a drugu vjenčatelj.

Jedan od dvaju izvornih i uredno popunjenih primjeraka Potvrde odnosno isprave o sklopljenoj ženidbi vjenčatelj dostavlja matičaru koji je izdao Potvrdu u roku od pet dana od dana sklapanja ženidbe, radi njezina upisa u građansku maticu vjenčanih.

Matičar je dužan sklopljenu ženidbu upisati u građansku maticu vjenčanih u roku od tri dana od dana primitka isprave. Odmah nakon upisa sklopljenoga braka matičar izdaje bračnim drugovima izvadak iz matice vjenčanih, koji je dokaz da njihova ženidba od dana sklapanja ima sve učinke građanskoga braka.

Isti matičar dostavlja službenu »Obavijest o sklopljenom braku« službeniku dotične vjerske zajednice.²⁸⁵ Župnikova je briga da u maticu vjenčanih zabilježi primljenu obavijest i da je sačuva u župnom arhivu.

Posebni slučajevi

Oprost od zapreke i zabrane dobi

81. Prema Zakoniku kanonskog prava, kanonska dob za valjano sklapanje ženidbe jest navršena šesnaesta godina života za mušku osobu i navršena četrnaesta godina života za žensku osobu (kan. 1083, § 1). Hrvatska biskupska konferencija u dopunskoj odredbi uz kan. 1083, § 2 određuje da je za dopušteno sklapanje ženidbe potrebno da su zaručnici navršili

²⁸¹ Usp. *Otpusnica za vjenčanje*, obrazac s oznakom HBK-Ž/2, u: SVHBK, br. 2/2000. (13), str. 41.

²⁸² Usp. *Dopuštenje za sklapanje ženidbe izvan vlastite župe* (kan. 1115), obrazac s oznakom: HBK-Z/3, u: SVHBK, br. 2/2000. (13), str. 42.

²⁸³ Usp. *Obavijest o sklopljenoj ženidbi*, obrazac s oznakom HBK-Ž/10, u: SVHBK, br. 2/2000. (13), str. 49.

²⁸⁴ Usp. *Obiteljski zakon*, čl. 20., stavak I.

²⁸⁵ Usp. *Naputak za provedbu zakona o državnim maticama i upisu posvojenja u maticu rođenih*, u: »Narodne novine«, br. 53/1999., čl. 44. 2.: »Za brak sklopljen u vjerskom obliku, službene obavijesti o izvršenom upisu i naknadnim upisima i bilješkama u maticu vjenčanih, matičar dostavlja i službeniku vjerske zajednice ...«.

osamnaest godina života.²⁸⁶ Prema građanskom zakonodavstvu, brak ne može valjano sklopiti osoba koja nije navršila osamnaest godina života.²⁸⁷

Dopuštenje za prisustvovanje ženidbi maloljetnika može dati mjesni ordinarij zbog opravdanih i važnih razloga. U postupku za takvu ženidbu roditelji daju izjavu da znaju za nakanu njihova sina ili kćeri da se vjenča, da odobravaju tu ženidbu i smatraju da su njihovi maloljetnici za nju tjelesno i duševno sposobni, ili pak da ne odobravaju tu ženidbu zbog razloga koje sami navode.²⁸⁸

U pravilu se ne dopušta slavljenje kanonske ženidbe prije nego sud za maloljetne u izvanparničnom postupku ne dopusti sklapanje takvoga braka, a bez toga nije moguć upis u građansku maticu vjenčanih zbog dokaza o građanskim učincima.

Mjesni ordinarij redovito neće dopustiti ženidbu one osobe koja je građanski stavljena pod skrbništvo zbog duševne slabosti, osim zbog opravdanih i vrlo važnih razloga i uz uvjet da je s moralnom sigurnošću prethodno utvrđena sposobnost dotične osobe za izricanje valjane privole i za preuzimanje bitnih ženidbenih obveza. Za procjenu sposobnosti takve osobe mjesni se ordinarij može korisno poslužiti savjetovalištem kršćanskog nadahnuća ili nalazima i mišljenjem pouzdanih stručnjaka.

Druge zapreke i zabrane

82. Oprost od zapreke tazbine u ravnoj lozi, koja je određena u kan. 1092., može dati mjesni ordinarij zbog opravdanih razloga.

Mjesni ordinarij može, zbog opravdanog razloga, dopustiti sklapanje kanonske ženidbe koja neće ili ne može imati građanske učinke (usp. kan. 1071, § 1, br. 2). Prije takvog dopuštenja on može zatražiti da se stranke obvežu na građansko priznanje ženidbe čim prestanu razlozi za samo kanonsko vjenčanje. Ženidbeni drugovi naime imaju »dužnost da osiguraju, u granicama svojih mogućnosti, građansko priznanje ženidbene veze, kako u zakonitom interesu djece, tako i zbog obzira prema općem dobru društva kojega je obitelj prvobitna ćelija«.²⁸⁹

Nisu rijetki slučajevi da kanonsku ženidbu traže oni čija je kršćanska praksa nedostatna ili potpuno izostaje. Pastoralni će radnici sve učiniti, strpljivo i razborito, da takvim zaručnicima pomognu shvatiti značenje vlastitog izbora, kako bi slobodno prihvatili narav, svrhe i bitna svojstva kršćanske ženidbe. Ako o tome ipak ne bi mogli doći do dostatne moralne sigurnosti, zatražit će mišljenje i savjet mjesnog ordinarija. Ako je riječ o osobama koje su očito odbacile katoličku vjeru, za prisustvovanje takvim ženidbama treba tražiti dopuštenje mjesnog ordinarija (usp. kan. 1071, § 1, br. 4 i § 2). Za ženidbu onih koji se nalaze pod kakvom crkvenom kaznom (cenzurom) također se traži dopuštenje mjesnog ordinarija (usp. kan. 1071 § 1, br. 5).

Mješovite ženidbe i ženidbe s razlikom vjere

²⁸⁶ Usp. *Službene vijesti BKJ*, br. 2/1984., str. 5; SVHBK, br. 1/1994. (2), str. 9.

²⁸⁷ *Obiteljski zakon*, članak 26.

²⁸⁸ Usp. *Izjava roditelja uz ženidbu njihova maloljetnika* (kan. 1071, § 1, 60), obrazac s oznakom HBK-Z/8., u: SVHBK, 2/2000. (13), str. 47.

²⁸⁹ CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Matrimonio e famiglia oggi in Italia*, Rim, 1969., br. 99.

83. Katolici se ne pripuštaju drugoj ženidbi s osobama, krštenima ili nekrštenima, koje su vezane vezom prijašnje ženidbe, prije nego se zakonito i sigurno utvrdi ništavost ili razrješenje prve ženidbe (usp. kan. 1085, § 2).²⁹⁰ Već je postojeća ženidba, naime, zapreka božanskog i prirodnog prava za valjano sklapanje nove ženidbe jer je povezana uz bitna svojstva jedinstva i nerazrješivosti ženidbe.

Ako je jedna osoba iz prijašnje ženidbe nekrštena, valja se obratiti mjesnom ordinariju da prosudi ima li razloga za pokretanje redovnoga istražnog postupka usmjerenog prema podnošenju molbe Svetoj Stolici za razrješenje te ženidbe »u prilog vjere«.²⁹¹

Oprost od zapreke različitosti vjere, o kojem je riječ u kan. 1086, § 2, ili dopuštenje za mješovitu ženidbu, o kojoj se govori u kan. 1124, može se dati samo ako su se ispunili uvjeti koje postavlja kan. 1125.²⁹²

Hrvatska biskupska konferencija donijela je uz kan. 1126 ovu dopunsku odredbu: »Izjave i obećanja u smislu kan. 1125 daju zaručnici prema obrascu odobrenom od Hrvatske biskupske konferencije«.²⁹³ Izjave i obećanja prigodom mješovite ženidbe, koje jednako vrijede i za ženidbu sa zaprekom različitosti vjere,²⁹⁴ odnose se na katoličku stranku i na svjedočanstvo župnika.²⁹⁵

Od nekatoličke stranke župnik traži izjavu da nikada nije sklopila nikakvu ženidbu. Tu izjavu, u pravilu, mora pisano potvrditi barem jedan prikladan svjedok, izabran u okviru obitelji nekatoličke stranke. Krštena nekatolička stranka mora donijeti i krsni list.

Župnik se mora pobrinuti i za redovite kanonske navještaje u župi prebivališta katoličke stranke.

Mješovita se ženidba sklapa uz održavanje kanonskog oblika (usp. kan. 1108). Mjesni ordinarij katoličke stranke ima pravo dati oprost od tog oblika u pojedinačnim slučajevima ako održavanju kanonskog oblika stoje na putu velike teškoće (usp. kan. 1127).

Nekatolički vjerski službenik može biti nazočan kod katoličkog obreda, kao što je moguća nazočnost katoličkog službenika kod nekatoličkog obreda, ako je podijeljen oprost od održavanja kanonskog oblika. No, ne može biti vjerskog sklapanja u kojemu bi katolički i nekatolički službenik istodobno, obavljajući svaki svoj obred, tražili privolu stranaka (usp. kan. 1127, § 3).

Pastoralni će djelatnici s posebnom pozornošću i skrbi pripremiti zaručnike na mješovitu ženidbu i na ženidbu s razlikom vjere. Kod takve pripreme neće propustiti razborito ih upozoriti na teškoće koje se mogu pojaviti, posebno u prakticiranju vlastite vjere i odgajanju djece. Ta je brižljiva priprava pogotovo potrebna kad se katolički supruzi susreću u

²⁹⁰ Usp. *Zapisnik o prijašnjoj ženidbenoj vezi ili izvanbračnoj zajednici* (kan. 1071, § 1, br. 3), obrazac s oznakom: HBK-Ž/7 i s pripadajućim bilješkama, u: SVHBK, br. 2/2000. (13), str. 46.

²⁹¹ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Uputa *Ut notum est*, od 6. prosinca 1973., u: *Enchiridion Vaticanum*, vol. 4., br. 2730-2774.

²⁹² Usp. *Molba za dopuštenje mješovite ženidbe*, obrazac s oznakom HBK-Ž/5, *Molba za oprost od zapreke različitosti vjere*, obrazac s oznakom HBK-Ž/6, u: SVHBK, 2/2000. (13), str. 44-45.

²⁹³ SVHBK, br. 1/1994. (2), str. 9.

²⁹⁴ Usp. kan. 1086, § 2: »Neka se od te zapreke ne daje oprost, osim ako se ispune uvjeti o kojima se govori u kan. 1125 i 1126«.

²⁹⁵ Usp. *Izjave i obećanja prigodom mješovite ženidbe* (usp. kan. 1125)¹, obrazac s oznakom: HBK-Z/4, u: SVHBK, br. 2/2000. (13), str. 43.

ženidbi s vjernicima nekršćanskih religija, osobito ako kane živjeti u sredini koja drukčija od vlastite. Katoličkom ženidbenom drugu i djeci rođenoj iz mješovite ženidbe i ženidbe različite vjere potrebna je duhovna pomoć za izvršavanje njihovih obveza i unapređivanje jedinstva ženidbenog i obiteljskog života (usp. kann. 1128-1129).

Neka druga pitanja

84. Kad katolici nastanjeni u Hrvatskoj traže ženidbu u inozemstvu treba razlikovati između samo kanonske ženidbe i kanonske ženidbe s građanskim učincima. Naime, u ovom drugom slučaju potrebno je razvidjeti koji postupak treba slijediti prema tamo postojećem zakonodavstvu da bi kanonska ženidba ujedno imala i građanske učinke.

Što se tiče ženidbe hrvatskih katolika nastanjenih u inozemstvu koji se kane kanonski vjenčati u Hrvatskoj, obdržavat će se odredbe sadržane u naslovu br. 1 ovoga poglavlja: »Sklapanje kanonske ženidbe s građanskim učincima«.

Ako je jedan od zaručnika strani državljanin, a zaručnici pretendiraju sklopiti kanonsku ženidbu s građanskim učincima u Hrvatskoj, bit će nužno konzultirati se s mjerodavnim institucijama Republike Hrvatske i onim zemljama odakle dolazi strani državljanin.

Rastava uz trajanje ženidbene veze

85. Pomoć koju su crkvene zajednice dužne pružiti supruzima da bi njihov ženidbeni stalež bio življen u kršćanskom duhu (usp. kan. 1063) mora biti još zdušnija kada bračni suživot prolazi kroz trenutke velikih teškoća i kušnji. Ako se ostvare okolnosti predviđene u kann. 1152. i 1153., potrebno je učiniti sve što je doista moguće da supruzi izbjegnu zahtjev za rastavom, pa i putem savjetovanja i svakovrsne potpore što je mogu pružiti savjetovališta kršćanskog nadahnuća. Ipak ostaje kao krajnje tješjenje da supruzi, u okolnostima koje predviđaju navedeni kanoni, imaju pravo prekinuti zajednički život, posebno ako bi nastavak takvog života doista bio na veliku štetu supruzima ili djeci.

Činjenica da se parnice za rastavu braka često vode pred građanskom sudskom vlašću ni u kojem slučaju ne dokida dužnost i pravo vjernika da pristupe crkvenoj sudskoj Vlasti jer su oni vezani kanonskom ženidbom, a to nerijetko zahtijevaju i razlozi savjesti. U tim slučajevima zainteresirani supruzi mogu tražiti od dijecezanskog biskupa da donese odluku o osobnoj rastavi uz trajanje ženidbene veze (usp. kan. 1692, § 1); ili se mogu obratiti biskupijskom sudu, koji će povesti kanonski postupak (usp. kann. 1693-1696) uz sudjelovanje promicatelja pravde jer je riječ o parnicama koje se odnose i na javno dobro.

Parnice za proglašenje ništavnosti ženidbe

86. Vjernici imaju također pravo obratiti se crkvenim ženidbenim sudovima s tužbom za proglašenje ženidbe ništavnom ako su uvjereni da postoje razlozi za takvu ženidbenu parnicu. U tome važnu ulogu ima neposredni pastoralni radnik koji će prvi, eventualno i uz pomoć stručnjaka i crkvenih odvjetnika, biti od pomoći ženidbenim drugovima pri donošenju odluke o pristupanju crkvenomu ženidbenom sudu.

Ako je riječ o vjernicima koji su sklopili kanonsku ženidbu s građanskim učincima, a crkveni je ženidbeni sud donio presudu – koja je postala izvršna - o proglašenju ništavnosti ženidbe, ta se presuda, kao i odluka Vrhovne vlasti Crkve o razrješenju ženidbenog veza, dostavljaju ovlaštenomu državnom sudu radi primjene građanskih učinaka odluke, u skladu s odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske, prema čl. 13., stavak 4. Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima.²⁹⁶

87 Za primanje molbe kojom se moli oprost od tvrde i neizvršene ženidbe mjerodavan je dijecezanski biskup moliteljeva prebivališta ili boravišta (usp. kan. 1699, § 1), koji će vođenje ovih postupaka povjeriti sudu svoje ili tuđe biskupije ili prikladnom svećeniku (usp. kan. 1700, § 1). Istraživanje slučaja provodi se najprije na biskupijskoj razini, a zatim se spisi - zajedno s biskupovim mišljenjem o istinitosti stvari i o prikladnosti davanja milosti (usp. kan. 1704, § 2) - šalju Apostolskoj Stolici koja prosuđuje o činjenici neizvršenja ženidbe i o tome ima li ili nema opravdana razloga da se dade oprost.²⁹⁷ Oprost pak daje samo rimski prvosvećenik (kan. 1698, §§ 1-2).

Biskup kojem Apostolska Stolica pošalje papinski otpis oprosta priopćuje ga strankama i istodobno određuje da župnik župe u kojoj je ženidba sklopljena i župe u kojoj su jedan i drugi ženidbeni drug kršteni upiše dani oprost u maticu vjenčanih i krštenih (usp. kan. 1706).

²⁹⁶ Usp. SVHBK, br. 2/1996. (5), str. 11.

²⁹⁷ Za slučajeve tvrde i neizvršene ženidbe mjerodavna je Kongregacija za bogoštovlje i disciplinu sakramenata. Usp. *Pastor bonus*, apostolska konstitucija o Rimskoj kuriji, čl. 67.